

HÀI HÒA HÓA PHÁP LUẬT HỢP ĐỒNG Ở CÁC NƯỚC ASEAN NHÌN TỪ KINH NGHIỆM CỦA LIÊN MINH CHÂU ÂU

ĐẶNG THỊ HỒNG TUYẾN

Trung tâm Nghiên cứu so sánh luật tư – Viện Luật so sánh, Trường Đại học Luật Hà Nội
Center for Comparative Private Law Studies – Institute of Comparative Law, Hanoi Law University

Email: hongtuyenhlu@gmail.com

ĐỒNG PHÚ TRỌNG, NGUYỄN THỊ THUY DUNG

Trường Đại học Luật Hà Nội

Hanoi Law University

Email: dongphutrong@gmail.com; nguyenthuydung11092000@gmail.com

Tóm tắt

Hài hòa hóa pháp luật hợp đồng của các nước thuộc Hiệp hội các quốc gia Đông Nam Á (ASEAN) vừa là yêu cầu tất yếu của các nước trong khu vực, vừa là nhân tố thúc đẩy quá trình hội nhập sâu, rộng giữa các quốc gia thành viên ASEAN với nhau. Trên cơ sở phân tích về hài hòa hóa pháp luật ở ASEAN, bài viết đã đưa ra một số gợi mở cho việc hài hòa hóa pháp luật hợp đồng của các nước ASEAN.

Từ khóa: hài hòa hóa pháp luật, luật hợp đồng, các nước ASEAN

Abstract

Harmonization of contract laws among ASEAN countries is an important requirement of countries in the region and a factor promoting deep integration among ASEAN member states. Based on the analysis of rules on harmonization of laws in ASEAN, the article offers some suggestions for harmonizing contract laws of ASEAN countries.

Keywords: harmonization of law, contracts law, ASEAN countries

Ngày nhận bài: 15/10/2024

Ngày duyệt đăng: 30/11/2024

1. Khái quát về hài hòa hóa pháp luật ở ASEAN

Khái niệm hài hòa hóa pháp luật là khái niệm phổ biến trong khoa học pháp lý, nên có những quan điểm khác nhau về cách giải thích khái niệm này.¹ Tuy nhiên, Cộng đồng ASEAN không đồng nhất “hài hòa hóa pháp luật” và “nhất thể hóa pháp luật”. Quan điểm này được chứng minh thông qua các bản tuyên bố tại Hội nghị Bộ trưởng Tư pháp và pháp luật các nước ASEAN và tại Hội nghị quan chức pháp luật cao cấp các nước ASEAN qua các năm.²

Tuyên bố đầu tiên về vấn đề hài hòa hóa pháp luật vào năm 1999 tại Hội nghị Bộ trưởng Tư pháp và pháp luật các nước ASEAN lần thứ 4 (ASEAN Law Ministers Meeting, ALAWMM) diễn ra ở Singapore ghi rõ tại Điểm 7: “...

1 Lê Hồng Hạnh, “Nhận diện và phân tích các quan điểm lý luận về khung pháp luật và vai trò của nó trong hài hòa hóa và nhất thể hóa pháp luật”, trích trong Hội thảo quốc tế: *Chia sẻ kinh nghiệm về phương thức hài hòa hóa pháp luật của EU và những gợi mở cho ASEAN*, tr. 2, 21; Hoàng Phước Hiệp, “25 năm Việt Nam hài hòa hóa pháp luật và nội luật hóa các nghĩa vụ thành viên ASEAN”, *Tạp chí Luật học*, số 12, 2020, tr. 18, 30; Nguyễn Bá Bình, “Khả năng hài hòa hóa pháp luật trong ASEAN: trường hợp của Luật hợp đồng”, *Tạp chí Nghiên cứu lập pháp*, số 22(374), 2018; GEMET, “Harmonisation of law”, 2021, <https://www.eionet.europa.eu/gemet/en/concept/3847>, truy cập ngày 04/05/2024.

2 Hoàng Phước Hiệp, *tlđđ*, tr. 5, 19.

Các bộ trưởng lưu ý đến những lĩnh vực mà các nước đặc biệt quan tâm và có cách giải thích khác nhau. Các lĩnh vực đó bao gồm các phương thức đấu tranh chống tội phạm xuyên quốc gia, hài hòa hóa pháp luật, thách thức đối với công nghệ mới và sự phát triển trong pháp luật quốc tế liên quan đến quyền tài phán quốc gia và miễn trừ tư pháp cũng như nguyên tắc không can thiệp vào công việc nội bộ và bảo vệ chủ quyền quốc gia”. Tuyên bố “hài hòa hóa pháp luật” mới dừng lại ở việc cố gắng rút ngắn sự khác biệt giữa pháp luật, cách giải thích khác nhau ở các quốc gia thành viên theo khuyến nghị của tuyên bố.

Các tuyên bố tiếp theo cũng khuyến nghị tương tự. Vào năm 2001, việc hài hòa hóa pháp luật về lĩnh vực thương mại đã được đề cập rõ tại Điểm 12 Tuyên bố Hội nghị quan chức pháp luật cao cấp các nước ASEAN (*ASEAN Senior Law Officials Meeting*, ASLOM) năm 2001 tại Singapore: “ASLOM lần thứ bảy đã thảo luận và nhất trí rằng cần tiếp tục trao đổi ý kiến và kinh nghiệm giữa các nước ASEAN về việc hài hòa hóa pháp luật thương mại của các nước này Điểm 9 Tuyên bố chung và cách thức để cải thiện thủ tục hợp pháp hóa các tài liệu”. Hội nghị Bộ trưởng Tư pháp và pháp luật các nước ASEAN năm 2002 tại Bangkok, cũng ghi rõ: “9... Các bộ trưởng thông qua khuyến nghị... về việc thành lập *ASEAN Law Forum* (ALF) với sự tham gia rộng rãi các luật gia và các nhà nghiên cứu... Các bộ trưởng thỏa thuận về các chuyên đề cần thảo luận tại ALF đầu tiên là: ... b, Các phương thức hài hòa hóa pháp luật thương mại ASEAN (*modalities for harmonization of ASEAN trade laws*)...”.

Hội nghị ASLOM tháng 8/2004 tại Brunei Darussalam đã bổ sung yêu cầu về hài hòa hóa các quyền sở hữu trí tuệ. Điểm 9 Tuyên bố Hội nghị Bộ trưởng Tư pháp và pháp luật các nước ASEAN năm 2005 tại Hà Nội (ALAWMM Hanoi, 2005), ghi rõ: “9... Các bộ trưởng chấp thuận các kiến nghị của ASLOM về thành lập các nhóm công tác để kiểm tra kết quả xây dựng các phương thức hài hòa hóa pháp luật thương mại của các nước thành viên, nhất thể hóa pháp luật về hợp pháp hóa các tài liệu của các cơ quan công quyền nước ngoài. ALAWMM tháng 10/2008 tại Brunei Darussalam đã khuyến nghị: “Hài hòa hóa pháp luật và thực tiễn trọng tài của các nước thành viên ASEAN... Kiểm tra các phương thức hài hòa hóa pháp luật thương mại của các nước thành viên...”. Đặc biệt, ALAWMM tháng 11/2011 tại Campuchia, Tuyên bố bắt đầu đã nêu rõ hơn về quan điểm không đồng nhất giữa “hài hòa hóa pháp luật” và “nhất thể hóa pháp luật”, theo đó “kiểm tra các phương thức hài hòa hóa pháp luật thương mại của các nước thành viên, nhất thể hóa pháp luật về hợp pháp hóa các tài liệu của các cơ quan công quyền nước ngoài (*uniform laws on legalization of documents*)”. Vào tháng 10/2015, ALAWMM tại Indonesia tiếp tục lưu ý việc “kiểm tra các phương thức hài hòa hóa pháp luật thương mại của các nước thành viên và tăng cường tương trợ tư pháp về các vấn đề dân sự và thương mại giữa các nước

ASEAN”. Điều đáng chú ý là trong ALAWMM tháng 10/2018, tại Cộng hòa dân chủ nhân dân Lào, vấn đề hài hòa hóa pháp luật không còn được đề cập mà các bên chỉ nêu chung chung về “hài lòng với những tiến bộ đạt được trong thực hiện các hoạt động hợp tác khác nhau của ALAWMM”.

Như vậy, trong ASEAN, vấn đề hài hòa hóa pháp luật đã được bàn đến khá nhiều trong các lĩnh vực khác nhau, đặc biệt là trong lĩnh vực thương mại, đầu tư trong ASEAN và đã đạt được những kết quả đáng kể. Báo cáo hội nhập ASEAN năm 2019³ cho thấy sau khi thực hiện nguyên tắc “hài hòa hóa pháp luật”, ASEAN đã đạt được một số thành tựu. Cụ thể, quá trình hài hòa hóa pháp luật trong ASEAN đã tạo ra một nền tảng vững chắc thúc đẩy sự hội nhập kinh tế khu vực. Các quốc gia thành viên đã xây dựng và áp dụng một số bộ quy định thống nhất, đồng thời giúp hài hòa hóa hàng trăm tiêu chuẩn kỹ thuật đối với nhiều sản phẩm, từ thiết bị điện tử đến thực phẩm chức năng. Bên cạnh đó, các thỏa thuận công nhận lẫn nhau (*mutual recognition agreement*, MRA) trong các ngành kế toán, y tế và nha khoa đã được ký kết, tạo điều kiện thuận lợi cho việc hợp tác giữa các quốc gia thành viên. ASEAN cũng đã xây dựng và thực thi các hiệp định về tương trợ tư pháp, giúp giảm thiểu xung đột pháp luật trong các lĩnh vực dân sự, thương mại và hình sự. Những nỗ lực này không chỉ tạo ra một khuôn khổ pháp lý chung mà còn thúc đẩy sự hợp tác đa ngành trong khu vực.

2. Sự cần thiết hài hòa hóa luật hợp đồng ở ASEAN

Quá trình hài hòa hóa pháp luật về lĩnh vực luật tư, đặc biệt là pháp luật về hợp đồng diễn ra khá sớm và đang ngày càng được quan tâm.⁴ Hài hòa hóa luật tư trong đó có lĩnh vực luật hợp đồng hiện đại đã và đang trải qua ba giai đoạn chính⁵ và có xu hướng ngày càng phát triển. Giai đoạn đầu của hài hòa hóa pháp luật tư bắt đầu từ nửa sau thế kỷ XIX, khi các bộ luật chủ đạo ở châu Âu hình thành xu hướng này.⁶ Tuy nhiên, quá trình này diễn ra mờ nhạt và tự phát, chủ yếu theo nhu cầu của từng quốc gia. Sau chiến tranh thế giới thứ hai, thực tiễn hài hòa hóa pháp luật trở nên rõ ràng hơn nhưng vẫn còn hạn chế, chủ yếu giới hạn ở châu Âu. Giai đoạn tiếp theo chứng kiến sự ra đời của các tổ chức quốc tế như Ủy ban Liên hợp quốc về Luật thương mại Quốc tế (*The United Nations Commission on International Trade, UNCITRAL*) thúc đẩy hài hòa hóa pháp luật về hợp đồng và luật tư toàn cầu. Hiện nay, vấn đề này đã trở nên phổ biến hơn, với các khu vực như Liên minh châu Âu và Tổ chức Hài hòa

3 ASEAN Secretariat, “ASEAN Integration Report 2019, Jakarta: October 2019”, <https://asean.org/storage/2019/11/ASEAN-integration-report2019.pdf>, truy cập ngày 05/05/2024.

4 Nuno Ferreira, “The harmonisation of private law in Europe and children’s tort liability: A case of fundamental and children’s rights mainstreaming”, <https://osf.io/preprints/socarxiv/u7zfd/download>, truy cập ngày 07/05/2024; Nguyễn Bá Bình, *tldd*, tr. 6.

5 ASEAN Secretariat, “ASEAN Integration Report 2019, Jakarta: October 2019”, *Asean.org*, 2019, <https://asean.org/storage/2019/11/ASEAN-integration-report2019.pdf>, truy cập ngày 07/05/2024.

6 Nguyễn Bá Bình, *tldd*, tr. 6.

hóa Luật Kinh doanh tại châu Phi (*Organisation for the Harmonisation of Business Law in Africa*, OHADA) đẩy mạnh quy định chung về hợp đồng. ASEAN cần thúc đẩy hài hòa hóa pháp luật để không bị tụt lại trong xu hướng toàn cầu này.

Vào năm 2015, Cộng đồng kinh tế ASEAN được thành lập với các mục tiêu “tạo ra một khu vực kinh tế ASEAN phát triển ổn định, thịnh vượng, đồng đều, có tính cạnh tranh cao và hội nhập vào nền kinh tế toàn cầu”. Do vậy, hài hòa hóa pháp luật, đặc biệt là pháp luật về hợp đồng là điều vô cùng cần thiết. Việc hài hòa hóa pháp luật hợp đồng sẽ giúp gia tăng số lượng hợp đồng xuyên biên giới giữa các quốc gia thành viên trong khu vực, từ đó tăng cường khả năng hợp tác kinh tế trong khu vực. Sự hài hòa pháp luật hợp đồng cũng dẫn đến việc giảm chi phí giao dịch cũng như tiết kiệm thời gian trong thương mại xuyên biên giới nhờ các quy tắc hợp đồng tương tự có thể áp dụng cho một số bên ký kết đến từ các khu vực pháp lý khác nhau, các biện pháp khắc phục thiệt hại tương tự khi các bên vi phạm hợp đồng...⁷ Điều này giúp các chủ thể trong hợp đồng được tiếp cận dần với luật chơi chung của ASEAN, qua đó tích cực hỗ trợ các chủ thể khác, có thể cạnh tranh hiệu quả không chỉ “trên sân nhà” – nước của chủ thể đó mà còn “trên sân khách” – khu vực ASEAN.⁸

Bên cạnh việc trở thành một tài sản văn hóa mới có giá trị to lớn đối với các nước ASEAN, kinh nghiệm thu được từ việc thực hiện hài hòa pháp luật ở cả cấp quốc gia và khu vực sẽ tạo điều kiện thuận lợi hơn nữa cho hội nhập kinh tế, hợp tác tích cực và tương trợ giữa các quốc gia thành viên ASEAN.⁹ Các bên trong hợp đồng cũng có thể lựa chọn việc giải quyết các tranh chấp hợp đồng trong tương lai (nếu có) bằng cơ chế giải quyết tranh chấp khu vực thay vì lựa chọn trọng tài thương mại quốc tế. Điều này cũng sẽ tạo ra một xu hướng tích cực cho các trọng tài viên dựa trên các nguyên tắc khu vực của luật hợp đồng hơn là luật quốc gia. Ngoài ra, các nguyên tắc khu vực của luật hợp đồng sẽ thể hiện một giá trị học thuật và giáo dục quan trọng đối với các quốc gia thành viên ASEAN. Sự hài hòa của luật hợp đồng ASEAN trong một lĩnh vực quan trọng chung, chẳng hạn như bảo vệ người tiêu dùng, có thể đạt được thông qua sự thỏa hiệp hợp lý.¹⁰

3. Một số thách thức khi hài hòa hóa luật hợp đồng ở ASEAN

Hiện nay, pháp luật về hợp đồng ở ASEAN có những đặc trưng của nhiều truyền thống pháp luật khác nhau: dân luật, thông luật, luật tôn giáo.

7 Mateja Durovic, “Harmonization of Contract Law in Eastern and South-Eastern Asia: What Can Be Learned from the *cisg* and the *ecl* Experience”, *Global Journal of Comparative Law*, Vol. 7, 2018, tr. 217, 231.

8 Nguyễn Thanh Tú, “Hài hòa hóa pháp luật trong ASEAN từ góc độ Việt Nam”, *Tạp chí Khoa học pháp lý*, số 6, 2015.

9 Kusuma Atmadja, “Legal and institutional aspect of coastal zone management”, *Marine Policy*, Vol. 20(1), 1996, tr. 63, 86.

10 Azimon Abdul Aziz, “Towards Harmonisation of the Asean Contract Law: The Legal Treatment of Unfair Consumer Contract Terms Among Selected ASEAN Member States”, *Asian Journal of Accounting and Governance*, Vol. 2(1), 2011, tr. 61, 65.

Một số quốc gia ASEAN có hệ thống pháp luật thuộc truyền thống dân luật như Indonesia, Lào, Campuchia. Một số khác có hệ thống pháp luật thuộc thông luật như Singapore, Brunei, Malaysia, Myanmar. Việt Nam, Thái Lan, Philippines có hệ thống pháp luật mang đặc điểm của cả hai dòng họ trên. Nguồn gốc của những ảnh hưởng này đến từ nhiều lý do khác nhau, có thể do quá khứ thuộc địa hay do việc tự nguyện tìm kiếm mô hình văn minh pháp lý để học hỏi.¹¹ Mỗi dòng họ pháp luật có những đặc trưng, tư duy pháp luật khác nhau. Với tư duy xây dựng pháp luật trái ngược nhau của hai dòng họ pháp luật dân luật và thông luật như trên và những ảnh hưởng của các yếu tố tôn giáo, truyền thống đến pháp luật hợp đồng của các quốc gia, việc rút ngắn sự khác biệt thông qua việc hài hòa hóa pháp luật là một thách thức.¹²

Ngoài ra, nguyên tắc “đồng thuận” khi ra quyết định cũng ảnh hưởng tới vấn đề hài hòa hóa pháp luật hợp đồng trong ASEAN. Khoản 1 Điều 20 Hiến chương ASEAN quy định: “1. Việc ra quyết định dựa trên tham vấn và đồng thuận là một nguyên tắc cơ bản của ASEAN.” Nghĩa là khi ra quyết định chung điều chỉnh các vấn đề trong ASEAN thì cần lấy ý kiến của các quốc gia thành viên và quyết định cuối cùng chỉ đạt được khi được sự đồng ý của tất cả các quốc gia thành viên, hay khi không có sự phản đối của bất kỳ thành viên nào trong ASEAN. Đây có thể là nguyên tắc gián tiếp cản trở “hài hòa hóa pháp luật” ở ASEAN nói chung và hài hòa hóa pháp luật về luật hợp đồng nói riêng. ASEAN với 10 quốc gia thành viên thuộc ba dòng họ pháp luật khác nhau, mỗi quốc gia mang những quan điểm, tư duy pháp lý khác nhau nên theo nguyên tắc vấn đề hài hòa hóa pháp luật cần có sự đồng ý của cả 10 quốc gia thành viên là một thách thức lớn.

Thêm vào đó, kết quả của hài hòa pháp luật trên thế giới ảnh hưởng tới vấn đề hài hòa hóa pháp luật về hợp đồng ở ASEAN. Với sự ra đời thành công của các hệ thống pháp luật hài hòa hóa trên thế giới như Công ước Vienna của Liên hợp quốc về hợp đồng mua bán hàng hóa (*Vienna Convention on the International Sale of Goods Contract*, CISG) hay Bộ nguyên tắc chung của Viện Quốc tế về nhất thể hoá pháp luật tư (*The International Institute for the Unification of Private Law*, UNIDROIT) về hợp đồng thương mại quốc tế, xu hướng sử dụng các công cụ điều chỉnh đó ngày càng được phổ biến ở các nước châu Á, trong đó có khu vực các nước thành viên ASEAN. Cả hai công cụ này, nhất là CISG đều được kỳ vọng và khuyến khích tại các quốc gia Đông Nam Á.¹³ Trong số các nỗ lực thống nhất luật pháp hợp đồng quốc tế, Công ước Vienna được đánh giá là hết sức thành công, bởi ngôn ngữ luật chung, quy mô và tính chất áp dụng bắt buộc của nó. CISG được kỳ vọng

11 Mateja Durovic, *tlđđ*, tr. 223, 231.

12 Như trên.

13 VIAC, “Bước đi tiên phong trong quá trình hài hòa hóa pháp luật thương mại trong khu vực Asean”, <https://www.viac.vn/tin-tuc-su-kien/buoc-di-tien-phong-trong-qua-trinh-hai-hoa-hoa-phap-luat-thuong-mai-trong-khu-vuc-asean-n528.html>, truy cập ngày 15/05/2024.

và khuyến khích tại các quốc gia Đông Nam Á bởi những yếu tố tích cực của CISG phù hợp với xu thế hướng tới thống nhất và hài hòa hóa luật pháp quốc tế về hợp đồng thương mại vốn được biết đến là xu hướng phát triển tất yếu của thương mại quốc tế.¹⁴ Điều này khiến ta đặt câu hỏi có nhất thiết cần phải tạo ra một công cụ hài hòa hóa pháp luật tại khu vực các quốc gia thành viên ASEAN hay không khi đã có các công cụ khác giúp ích cho việc hài hòa hóa pháp luật với phạm vi rộng hơn, bao gồm tất cả các quốc gia trên thế giới như CISG, UNIDROIT.

4. Một số gợi mở cho hài hòa hóa pháp luật lĩnh vực hợp đồng ở ASEAN

Thứ nhất, hài hòa hóa luật hợp đồng ở ASEAN có thể đi theo lộ trình, xây dựng luật mềm về luật hợp đồng trước khi đưa ra công cụ là văn bản pháp lý mang tính ràng buộc. Ưu điểm chính của việc lựa chọn một công cụ luật mềm so với văn bản pháp lý ràng buộc ở chỗ luật mềm là một lựa chọn dễ dàng hơn vì nó không loại trừ bất kỳ quy tắc luật hợp đồng hiện hành nào mà thiết lập một bộ quy tắc tồn tại song song. Luật mềm can thiệp ít hơn vào trật tự pháp lý quốc gia, nên việc đạt được sự đồng thuận và thông qua của các quốc gia thành viên sẽ dễ dàng hơn nhiều. Luật mềm sẽ dễ dàng hoàn thiện hơn trong bối cảnh tồn tại các cách tiếp cận khác nhau của pháp luật của quốc gia thành viên như ASEAN.

Tuy nhiên, vấn đề lớn đối với một công cụ luật mềm là việc thúc đẩy một công cụ luật hợp đồng là một nhiệm vụ rất khó khăn, đặc biệt là trong các quan hệ thương mại mà các bên có thể ý lựa chọn luật hợp đồng mà họ thường áp dụng và đã quen thuộc, như CISG hoặc luật hợp đồng của Anh. Vì lý do này, để đạt được thành công thực sự của quá trình hài hòa, chắc chắn một công cụ pháp lý ràng buộc mới đáp ứng triệt để được tham vọng đó. Thành công của hoạt động hài hòa hóa pháp luật ở đây không chỉ được hiểu là đạt được mức độ hài hòa cao, mà còn là việc áp dụng các quy tắc hài hòa trong thực tế như một tập hợp các quy tắc hình thành mối quan hệ hợp đồng.¹⁵

Ví dụ, Liên minh châu Âu ban hành chỉ thị giải quyết các loại hợp đồng tiêu dùng cụ thể (du lịch trọn gói, chia sẻ thời gian nghỉ dưỡng tại bất động sản (*timeshare*), tín dụng tiêu dùng). Hợp đồng tiêu dùng được ký kết theo một cách thức cụ thể (hợp đồng sai lệch, hợp đồng bán trước của nhà) hoặc các yếu tố cụ thể của hợp đồng tiêu dùng (tính công bằng của các điều khoản hợp đồng). Tất cả các chỉ thị này của châu Âu thể hiện tính ràng buộc, tức là các quốc gia thành viên phải thực hiện các điều khoản mà họ tham gia trong

14 VIAC, “Hội thảo diễn giải và áp dụng CISG trong thực tiễn hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế”, VIAC.VN, 2018, <https://www.viac.vn/tin-tuc-su-kien/hoi-thao-dien-giai-va-ap-dung-cisg-trong-thuc-tien-hop-dong-mua-ban-hang-hoa-quoc-te-n254.html>, truy cập ngày 15/05/2024.

15 Jan Smits, “Coherence and Fragmentation in the Law of Contract”, *Otto Schmidt, De Gruyter european law pub*, <https://doi.org/10.1515/9783866539655.9>, in Pia Letto-Vanamo and Jan Smits, *Coherence and Fragmentation in European Private Law*, Sellier, 2012, tr. 18.

hệ thống pháp luật quốc gia của họ một cách đúng đắn, kịp thời và để áp dụng chúng trong thực tế. Trong trường hợp các quốc gia thành viên không thực hiện, Ủy ban châu Âu có quyền khởi kiện quốc gia thành viên đó trước Tòa Công lý châu Âu.¹⁶ Trong lĩnh vực luật hợp đồng, một số trường hợp như vậy đã được ghi nhận.¹⁷ Có thể thấy, giá trị của các luật ràng buộc đối với quá trình hài hòa hóa luật hợp đồng ở châu Âu là điều không thể tranh cãi.¹⁸

Điều kiện ở ASEAN hiện nay so với EU có nhiều khác biệt. Do đó, thực hiện được hài hòa hóa pháp luật nói chung và luật hợp đồng nói riêng ở ASEAN sẽ gặp nhiều khó khăn hơn EU, đặc biệt với việc xây dựng được các quy định luật ràng buộc. Sở dĩ EU có thể xây dựng được một số văn bản luật ràng buộc là vì độ gắn kết của các quốc gia châu Âu ở mức độ cao (là “liên minh quốc gia” chứ không còn đơn giản là “cộng đồng chung”), có cơ chế xử lý thông qua hoạt động của Tòa án Công lý châu Âu trong trường hợp có quốc gia thành viên không tuân thủ luật ràng buộc chung. Ngoài ra, pháp luật của hầu hết các quốc gia châu Âu đều có sự tương đồng nhất định vì hầu hết đều thuộc truyền thống dân luật.

Thứ hai, ASEAN có thể học hỏi kinh nghiệm của EU trong việc hài hòa hóa pháp luật hợp đồng. Bộ Nguyên tắc Luật hợp đồng châu Âu (*Principles of European Contract Law*, PECL) là một tập hợp các quy tắc mẫu do các học giả luật hợp đồng hàng đầu ở châu Âu đưa ra. PECL cố gắng làm sáng tỏ các quy tắc cơ bản của luật hợp đồng và nói chung là luật về nghĩa vụ mà hầu hết các hệ thống pháp luật của các quốc gia thành viên của Liên minh châu Âu đều có điểm chung. Các đề xuất trong PECL là một “tập hợp các quy tắc chung được thiết kế để có tính linh hoạt tối đa và do đó phù hợp với sự phát triển trong tương lai về tư duy pháp lý trong lĩnh vực luật hợp đồng.”¹⁹ PECL rất giống với Nguyên tắc Hợp đồng thương mại quốc tế của UNIDROIT (Bộ nguyên tắc UNIDROIT) đã được xuất bản vào năm 1994. Cũng như trường hợp của PECL, Bộ nguyên tắc UNIDROIT là một bộ “pháp điển tư nhân” được chuẩn bị bởi các luật gia hàng đầu mà không có bất kỳ lệnh hoặc ủy quyền của quốc gia hoặc siêu quốc gia nào. Mục tiêu chính của cả PECL và Bộ nguyên tắc UNIDROIT là biên soạn các nguyên tắc pháp lý thống nhất

16 Hiệp ước về hoạt động của Liên minh châu Âu (The Treaty of the Functioning of the European Union), năm 2009, Điều 258.

17 Xem đoạn án lệ: C-144/99 *Commission v Netherlands* [2001] ECR I-3541, đoạn 17; án lệ C-478/99 *Commission v Sweden* [2002] ERC I-4147, án lệ C-70/03 *Commission v Spain* [2004] ERC I-07999.

18 Stefan Vogenauer and Stephen Weatherill, “The European Community’s Competence to Pursue the Harmonisation of Contract Law – An Empirical Contribution to the Debate”, trong Stefan Vogenauer and Stephen Weatherill and et al. (co-eds.), *The Harmonisation of European Contract Law – Implications for European Private Laws, Business and Legal Practice*, Hart Publishing, 2006, tr. 125–126.

19 Ole Lando and Hugh G. Beale, *Principles of European Contract Law, Parts I and II, prepared by the Commission on European Contract Law*, Kluwer Law International, 2000, tr. XXVII.

để tham khảo, và nếu cần, là luật mẫu cho các quốc gia.²⁰ Trong quá trình biên soạn, luật của các quốc gia thành viên của EU, cũng như luật của các quốc gia nằm ngoài Liên minh đã được xem xét đến.²¹

Ở một khía cạnh nào đó, PECL đã cung cấp cho các bên liên quan một cấu trúc pháp lý công bằng cho các giao dịch kinh doanh. Cách tiếp cận này giúp loại bỏ sự mất an toàn trong các giao dịch quốc tế. Mỗi bên có thể được đảm bảo không gặp bất lợi do các khía cạnh bất lợi của luật quốc gia cụ thể sau khi các bên đã đồng ý áp dụng các nguyên tắc: “... con đường duy nhất dẫn đến một thị trường thực sự thống nhất là và đó là có một tập hợp chung các quy tắc nhằm vượt qua các rào cản truyền thống của mỗi trật tự pháp luật quốc gia có quy định riêng biệt và khác biệt về chủ thể”.²² Theo cách này, PECL đã thành công trong việc thu hẹp khoảng cách giữa luật dân sự và trong thông luật bằng cách đưa ra các quy định được tạo ra để dung hòa các quan điểm khác nhau của hai hệ thống.²³ ●

Tài liệu tham khảo

- [1] Azimon Abdul Aziz, “Towards Harmonisation of the Asean Contract Law: The Legal Treatment of Unfair Consumer Contract Terms Among Selected ASEAN Member States”, *Asian Journal of Accounting and Governance*, Vol. 2(1), 2011
- [2] Nguyễn Bá Bình, “Khả năng hài hòa hóa pháp luật trong ASEAN: trường hợp của Luật hợp đồng”, *Tạp chí Nghiên cứu lập pháp*, số 22(374), 2018 [trans; Nguyen Ba Binh, “The Potential for Legal Harmonization in ASEAN: The Case of Contract Law”, *Legislative Research*, Vol. 22(374), 2018]
- [3] Carlo Castronovo, *Contract and the Idea of Codification in The Principles of European Contract Law (in Festschrift til Ole Lando*, 1997
- [4] Mateja Durovic, “Harmonization of Contract Law in Eastern and South-Eastern Asia: What Can Be Learned from the cisc and the ecl Experience”, *Global Journal of Comparative Law*, Vol. 7, 2018
- [5] Hoàng Phước Hiệp, “25 năm Việt Nam hài hòa hóa pháp luật và nội luật hóa các nghĩa vụ thành viên ASEAN”, *Tạp chí Luật học*, số 12, 2020 [trans: Hoang Phuoc Hiep, “25 Years of Vietnam’s Harmonization of Laws and the Domestication of ASEAN Membership Obligations”, *Journal of Law*, No. 12, 2020]
- [6] Ole Lando and Hugh G. Beale, *Principles of European Contract Law, Parts I and II, prepared by the Commission on European Contract Law*, Kluwer Law International, 2000
- [7] Jan Smits, “A European Private Law as a Mixed Legal System”, *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, Vol. 5(4), 1998
- [8] Jan Smits, “Coherence and Fragmentation in the Law of Contract”, *Otto Schmidt, De Gruyter european law pub*, <https://doi.org/10.1515/9783866539655.9>, in Pia Letto-Vanamo and Jan Smits, *Coherence and Fragmentation in European Private Law*, Sellier, 2012
- [9] Nguyễn Thanh Tú, “Hài hòa hóa pháp luật trong ASEAN từ góc độ Việt Nam”, *Tạp chí Khoa học pháp lý*, số 6, 2015 [trans: Nguyen Thanh Tu, “Legal Harmonization in ASEAN from Vietnam’s Perspective”, *Vietnam Journal of Legal Sciences*, Vol. 2015]
- [10] Stefan Vogenauer and Stephen Weatherill (co-eds.) and et al. (co-eds.), *The Harmonisation of European Contract Law – Implications for European Private Laws, Business and Legal Practice*, Hart Publishing, 2006

20 Jan Smits, “A European Private Law as a Mixed Legal System”, *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, Vol. 5(4), 1998, tr. 328–340.

21 Ole Lando and Hugh G. Beale, *tlld*, tr. 27

22 Carlo Castronovo, *Contract and the Idea of Codification in The Principles of European Contract Law (in Festschrift til Ole Lando*, 1997, tr. 109–124.

23 Ole, Lando; Hugh, Beale, *tlld*, tr. 27